

מצות שמיטת כספים - ותקנת פרוזבול (תשפ"ב)

א. **שלוש** מצוות נאמרו בתורה בשמיטת כספים, **מצות עשה**: להשמיט את כל החובות שחייב אדם לחבירו שנאמר "שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו" (דברים טו ב), **מצות לא תעשה**: שלא לתבוע מחבירו את החובות שעברה עליהם שנת השמיטה שנאמר "לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה" (שם), **מצות לא תעשה**: שלא להימנע מלהלוות לחבירו מחשש שישמט החוב שנאמר "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמור קרבה שנת השבע... ורעה עינך באחיך האביון" (שם טו ט).

ב. **מלבד** איסור הנגישה ומצות ההשמטה המוטלים על האדם **נשמט החוב מאליו**, ואפילו המלוה דורש את החוב פטור הלוה מלשלם לו כיון שהתורה הפקיעה את החוב, וכלשון הרמב"ם (פ"ט משמיטה ויובל ה"ד) "וכשתשקע חמה בליל ראש השנה של מוצאי שביעית אבד החוב" (דרך אמונה פ"ט שם סק"ה כדעת רוב הראשונים מלבד שיטת היראים שאין החוב נשמט מאליו אלא ע"פ המלוה שמצווה לומר משמט אני אבל כל זמן שלא השמיטו המלוה חייב הלוה לשלם).

ג. **זמן** חלות ומצות שמיטת כספים הוא בסוף שנת השמיטה והיינו בסוף יום כ"ט אלול של שנת שמיטה, שנאמר "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שמוט" (שם טו א-ב), לפיכך מותר למלוה לגבות במשך שנת השמיטה את כל החובות שחייבים לו בין אם ההלוואה נעשתה קודם שנת השמיטה או בשנת השמיטה עצמה (שו"ע חו"מ סי' ס"ז ס"ל).

אלו חובות נשמטים

ד. **שביעית** משמטת בין חוב של כסף, ובין חוב של מצרכים, ודוקא שהוא **בדרך הלואה** כגון שכנים שלווים מאכלים כמו קמח או ביצים ומשתמשים בהם ומחזירים קמח או ביצים אחרים, אבל בדרך שאלה כגון ששואל חפץ כמו כסא או פטיש ומחזיר את אותו כסא ואותו פטיש אין שביעית משמטת (בן איש חי כי תבא דרך אמונה שם ה"ב).

ה. **אין** שביעית משמטת אלא חוב שכבר הגיע זמן פרענו לפני תום שנת השמיטה אבל חוב שזמן פרענו אחר השמיטה אינו משמט (רמב"ם שם ה"ט ושו"ע שם ס"י), אבל סתם הלואה שזמנה שלוש ימים ויום השלושים יוצא לאחר שנת השמיטה, י"א דמשמט (קצוה"ח בשם הב"ח שם סק"ד), וי"א דאינו משמט (שער המשפט שם), ובמקום שנהגו שאפשר לתבוע סתם הלואה בתוך לי יום ודאי שמשמט (עי' ד"א פ"ט סקמ"ט), ואם הלוה לחבירו בתנאי שיפרענו מיד כשיודיעו או אפילו שבוע לאחר שיודיעו, הרי"ז משמט אע"פ שלא הודיעו כיון שהיה יכול להודיעו ולנגשו (הגר"י קרליץ זצ"ל).

אלו חובות לא נשמטים: הקפת חנות - משכורות - שכירות בתים או רכב

ו. **הקפת** חנות (שקונים ורושמים בהקפה) וכן שכר שכיר (משכורת) אינם נשמטים בשביעית (רמב"ם שם ה"א), וכן שכירות בתים או רכב אינם נשמטים (ועי' מאירי גיטין ל"ז ע"א), י"א שהטעם משום שאין הדרך לתבוע כל פעם אלא כשמתקבץ סכום גדול (רמב"ם פיה"מ ובי"י), ולפי"ז **משכורות חודשית** שנהוג היום לשלם המשכורות כל חודש בחדשו חל דין שמיטה על כל המשכורות שלא שולמו לפני ר"ה, ואולם י"א שהטעם משום שאין שביעית משמטת אלא **מלוה** בלבד דהיינו שניתן מלכתחילה המעות ללוה ע"מ לעכבם בידו ולא כבשאר חובות שמעכבם בידו בדיעבד (תוס' ור"ן כתובות נ"ח ע"א, עי' דרך אמונה שם סקנ"ז), ולפי"ז גם משכורת חודשית הנהוגה לשלם היום אינה משמטת, אלא א"כ זקפה במלוה.

ז. **אם** זקפו חובות אלו במלוה דינם כהלואה חדשה ונשמטים בשביעית (רמב"ם שם ושו"ע ורמ"א שם ס"א), ונחשב זקיפה משעה שקבע לו זמן לפרעון (ר"י קורקוס, עי' ד"א שם סקנ"א, ועי' אבי עזרי פ"ז מגזו"א הי"ב דע"י הזקיפה משתנה שם החוב למלוה – ומרן הגר"ח מבריסק זצ"ל ביאר דנחשב שהוא מלוה לו את החוב ומאפשר לו שיעכב אצלו לכתחילה את החוב לזמן זה, מובא בקוב"ש ח"ב קובץ שמועות כ"ו) וי"א דנחשב זקיפה משעה שעשה בעל החנות את סיכום החובות (דרך אמונה שם).

כספים בבנק וצ'קים

ח. **כסף** שהופקד בבנק הוא הלואה לבנק וחל עליו דין שמיטת כספים אע"פ שבשעת שמיטת החוב שהוא בסוף היום הבנק סגור ואין יכול לתובעם מ"מ נחשב יכול לנגשו (הגר"י קרליץ זצ"ל, ועי' בסי' שכ"כ פ"י ס"ג שמביא בשם הגר"י אלשיב זצ"ל לצדד דלדברי התומים סי' ס"ז סקכ"ה דבמקום שאין שעבוד הגוף כגון שמת הלוה לא נאמר דין שמיטת כספים, א"כ על חובות שהבנק חייב שאין שעבוד הגוף אלא שעבוד נכסים אין דין שמיטת כספים, וכמו כן בחברה בע"מ ע"כ, וכשהציעו להגר"י ש זצ"ל שטר פרוזבול שיהיה כתוב בו שלא יחול על הלואה לקופת צדקה הגיב הגר"י ש"שביעית משמטת רק כשיש אדם שחייב, קופת צדקה זה לא אדם ושביעית אינה משמטת כדברי התומים" עדות הגר"י קוק שליט"א, וכן הביא בדרך אמונה ה"ט ה"ה את דברי התומים, ותימה שהביאו רבותינו את דברי התומים להלכה שהרי מפורש בשו"ע אה"ע"י סי' ק"א שאשה שנתאלמנה אין כתובתה נשמטת בשמיטת כספים, ומוכח שבעלמא כשמת הלוה ואין שם אלא שיעבוד נכסים אפ"ה נשמט).

ט. **תכנית חסכון** או חשבון סגור לעשר שנים שאין אפשרות להוציא את הכספים בתוך הזמן אין חל עליהם דין שמיטה, אבל אם ניתן לשבור את התכנית בתוך הזמן אף שזה כרוך בהפסד שמיטה משמטת (הגר"י קרליץ זצ"ל).

י. **מי שקיבל מחבירו צ'ק כתשלום או כהחזר הלואה ועדיין לא גבה אותו כשהסתיימה השנה**, י"א דאינו משמט דנחשב הצ'ק ככסף **בידו** כיון שהוא סחיר להשתמש בו לתשלום ולא גרע מחוב שיש עליו משכון שאינו נשמט בשביעית (שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' רצ"א ועי' שו"ת אג"מ חו"מ ח"ב סט"ו), ואולם י"א דצ'ק אינו נחשב ככסף אלא כשטר חוב שהרי אפשר לבטלו וחל עליו דין שמיטת כספים (הגר"י אלישיב והגר"י קרליץ זצ"ל), וכ"ז בצ'ק סתם אבל **בצ'ק בנקאי** שא"א לבטלו דינו לכו"ע כמעט וכגבוי (מנחת שלמה ח"ג סי' קל"ד), ואולם אם ניתן לו צ'ק מאוחר שזמנו בשנה השמינית הרי זה כמלוא לעשר שנים שאינו משמט (שו"ת אג"מ שם והגר"י קרליץ זצ"ל).

יא. **המפקיד צ'קים או מזומן במעטפות "אל תור"** אין הבנק נחשב כלוה אלא לאחר שנתקבל החוב במחשבי הבנק, ויכולים בער"ה להפקיד מעטפות בבנק אף לאחר שכתב פרוזבול אם יפתחו המעטפות לאחר ר"ה (קוני דעת משפט).

תקנת פרוזבול

יב. **כשראה הלל שנמנעו העם מלהלוות מפחד השמטת החובות ועוברין על הכתוב בתורה** פן יהיה דבר וכו' תיקן תקנת פרוזבול, והוא שיכתבו ב"ד למלוה שטר פרוזבול דנחשב בכך המלוה כשליח בית דין וחובות הבי"ד אינם נשמטים, ובכך מונע את השמטת החוב ומתיר למלוה לגבות את חובו אף לאחר שנת השמיטה (שביעית פ"י מ"ג ורמב"ם פ"ט הט"ז).

יג. **מצוה על כל אחד ואחד לעשות פרוזבול כי כמעט אין אדם שאין לו חוב אצל חבירו או חשבון בנק** (דרך אמונה שם סקפ"ה ולשון התומים סי' ס"ז סק"א "הוא חובה כמעט על כל אחד ואחד כי אין לך אדם שאין לו שום חוב בע"פ על איזה אדם בעולם", והבן איש חי כי תבא מביא בשם ג"א שאמר לבנו בליל פסח כשהיה אומר זכר למקדש כהלל שהיה כורך מצה ומרור תזכור את הלל גם בראש השנה הזאת, אמר לו אבי וכי אוכלין כורך בערב ראש השנה, אמר לו בני שנה זו שמיטה היא ואני מזהירך שתעשה פרוזבול כתקנת הלל, ומשמע מדברי הבן איש חי שאין תקנת פרוזבול רק היכי תימצי שלא ישמטו החובות אלא תקנה שיש לעשותה וכמו כורך, ומ"מ מי שברור לו שאין לו חובות אי"צ לעשות פרוזבול, עי' ציון ההלכה שם פ"ט אות ר"ד).

יד. **פרוזבול המאוחר** פסול כלומר שהתאריך הנקוב בשטר הפרוזבול הוא מאוחר מיום כתיבתו ופסול משום דאינו יכול למסור רק את החובות שכבר קיימים בשעת כתיבת הפרוזבול, ופרוזבול המוקדם שכותב עתה תאריך מוקדם לתאריך הכתיבה כשר (שו"ע סי' ל"ב), ולפי"ז אותם שנכנס להם משכורת לבנק בער"ה צריכים לראות לעשות את הפרוזבול אחרי זמן זה, וכן יש בעיה בפריטת צ'ק אחר עשיית פרוזבול להפוסקים הנ"ל שצ'ק הוא כשט"ח ונשמט.

נשים ובני הבית לענין פרוזבול

טו. **גם נשים צריכות לעשות פרוזבול** שהרי חייבות במצות שמיטת כספים (חינוך מצוה תע"ז, ואינה נחשבת מצות עשה שהזמן גרמא מאחר שמתאריך מסוים דהיינו מתחילת שנה השמינית ולעולם מצווה לשמט את החובות הקודמים וכמושי"כ תוס' קידושין דף כ"ט ע"א לענין מילה, ועוד שיש במצוה זו גם ל"ת ובזה שוים הנשים לאנשים, ועוד דהחוב נשמט מאליו ואין נפ"מ אם המלוה בר חיובא או לא, ועי' דרך אמונה בבאור הלכה פ"ט ה"א).

טז. **החובות שחייבים לאשה נשואה מתחלקין לשלושה.**

א. **כשהחוב שייך לבעלה** שמועיל בזה הפרוזבול שלו ואין צריך שהאשה תעשה, כגון חוב עבור עבודה שהבעל זוכה במעשה ידיה ונחשב חוב שלו, וכן על כספים של נכסי מילוג שהבעל הוא המורשה על נכסים אלו (דרך אמונה פ"ט קי"א).

ב. **חשבון משותף של הבעל והאשה** הבעל יכול לעשות את הפרוזבול גם עבורה (שמספיק ששותף אחד עושה את הפרוזבול ולא צריך שליחות) אבל צריך שיפרש שעושה את הפרוזבול גם עבור אשתו.

ג. **כשהחוב שלה** כגון שיש לה חשבון בנק פרטי, או אפילו ממון ששיך לבעל אבל רשום על שם האשה בלבד שהבנק מתחייב רק למי שהחשבון רשום על שמו או שיש לה קרנות גמל והשתלמות באופן שיכולה לפתוח את התוכנית ולהוציאם מיד, צריכה לעשות פרוזבול לעצמה בבי"ד או למנות את בעלה לשליח מורשה עבורה שתכתוב כתב הרשאה לבעלה והוא יעשה פרוזבול משותף לו ולאשתו (הגר"י קרליץ זצ"ל ויש טופס מיוחד לזה בביה"ד של הגר"י קרליץ זצ"ל ובבית הוראה שיכון ה').

ז. **בני בית רווקים הסמוכים על שולחן אביהם**, הפרוזבול של אביהם מועיל גם עבורם (עי' שו"ע חו"מ סי' ע"ב סי"ב דמציאתם ומה שהרויחו בסחורה או במלאכה שייך לאביהם), ואולם אם יש להם כסף שקיבלו מאביהם במתנה והלווהו לאחרים או שיש להם חשבון בנק צריכים לעשות לעצמם פרוזבול.

ילדים בא"י שמקבלים הפרשות מהרשויות

יח. בשנים האחרונות הרשויות בא"י מפרישות סכום כסף עבור כל ילד וניתן להוציא את הכסף לאחר שהילד מגיע לגיל י"ח שנים, ועל כן אלו שעברו את גיל י"ח שנים צריכים לעשות פרוזבול, ואף שנצרך מעשה לפתוח חשבון בנק וגם לדרוש לקבל את הכסף, מ"מ כיון שהדבר תלוי במלווה הרי זה נחשב כחוב שהגיע זמנו, **ועל כן בחורי ישיבות בארץ ישראל שמעל גיל י"ח העצה הראויה עבורם, שיתאגדו לשלוח מורשה ויחתמו לו הרשאה כפי הנוסח שיש בבניה"ד בני ברק לאחד שהוא שליח מורשה לרבים.**

יט. קטנים לפני גיל שמונה עשרה אף שאין אפשרות להוציא את הממון שהופרש עבורם, מ"מ ניתן להוציא את הממון מחברה אחת לחברה אחת ונחשב כנגישה, **ולכן מהראוי שכל אב יעשה פרוזבול עבור ילדיו הקטנים ויצוין זאת וכמו שנדפס בנוסח הפרוזבול.**

אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע

כ. אין כותבין פרוזבול אלא אם יש ללוה קרקע, ואפי' אין לו אלא עציץ נקוב ואפי' אינו קנוי לו אלא בשאלה ובשכירות (שו"ע שם סעי' כ"ב כ"ג), אבל אם משתמש בקרקע ואין לו בה קנין שאלה או שכירות לא מהני (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

כא. אם אין ללוה קרקע משלו יכול המלווה לזכות לו קרקע כל שהוא משלו ע"י אחר ואפי' שלא בפניו (שו"ע שם כ"ב), אבל אם הלוה אינו רוצה לזכות בקרקע זו אין מזכין לו לאדם בעל כרחו (דרך אמונה פ"ט ק"ג, ומעשה היה בשמיטה קודמת באחד שהלוה סכום כסף גדול לחתן שכבר עזב את חדרו בשיבה ולא היה לו קרקע ושלח לו עציץ נקוב כמתנה כדי שיוכל לכתוב עליו פרוזבול והחתן שהבין את המטרה הניח את העציץ ע"ג ברזל החוצץ מן הקרקע כך שלא הואיל הפרוזבול ונשמט החוב).

כב. בחורי ישיבה אע"פ שאין להם קרקע משלהם י"א דהחדרים שישנים בהם ומניחים בהם את חפציהם נחשבים כמו שכירות (הגרש"ז אויערבך זצ"ל), וי"א דאין זה נחשב שכירות כיון שהנהלת הישיבה יכולה להוציאם בכל עת, ועל כן יש להקנות לבחורי הישיבה קרקע כל שהוא ממקום אחר (הגרא"י שטיינמן זצ"ל).

עצה לקיים גם מצות שמיטת כספים

כג. ראוי לכל בעל נפש לקיים מצות שמיטת כספים, לפיכך לאחר שעשה פרוזבול ילוה לחבירו סכום כסף קטן שתאריך הפרעון יחול שעה אחת לפני תום שנת השמיטה, וכשיבוא הלוה לאחר ר"ה לפרוע לו יאמר לו המלווה משמט אני (בן איש חי "כי תבא"), וגם לנשות ישראל מציע הבא"ח לקיים מצוה זו: "על כן טוב שתלוה האשה יום ער"ה ככר או שתים או שלוש לחברתה ואחר ר"ה כשתפרע לה תאמר לה משמטת אני והרי זה מקיימת מצות שמיטה" (וכן נהג האדמו"ר בעל 'אמרי אמת' מגור זצ"ל בהיותו באר"י שחיזר אחר עניי להלות לו מעות לקיים מצות שמיטת כספים (פני מנחם ראה תשנ"ד עמ' פ"ב), וכן נהג מרן הסטייפלר זצ"ל להלות אחר שעשה פרוזבול כדי לקיים מצות שמיטת כספים (ארחות רבינו ח"ב עמ' שע"ג).

כד. יש שמשאירים חוב אחד כדי לקיים מצות שמיטת כספים, ויכתוב בפרוזבול "חוץ מחוב פלוני או חלק מהחוב" (דרך אמונה פ"ט סקפ"ה, ובשמיטה תשס"ח **שמעתי ממור"ר הגר"נ קרליץ זצ"ל ששמע מפי מרן החזו"א זצ"ל** שהטעם שכולם כותבים פרוזבול אף שהלל תיקן רק למי שרוצה שכספו לא ישמט משום שחוששים שמא ישכחו לומר משמט אני – ומהאי טעמא אמר הגר"נ קרליץ זצ"ל לא להשאיר חובות לשמיטת כספים שעדיין יש את החשש שמא ישכח לומר משמט אני, ועוד שמעתי מחכ"א שאמר שהטעם שכולם כותבים פרוזבול שאם לא יכתוב ויבקש ממנו אדם הלוואה לקראת סוף שנת שמיטה לא ילוה לו, ולפי"ז אם כותב פרוזבול ומשאיר רק חוב אחד אין את החשש).

בי"ד לענין פרוזבול

כה. יש אומרים שאין כותבין פרוזבול אלא בבי"ד חשוב שקבלו עליהם בני העיר (דהיינו דיינים שיושבין בהרכב קבוע באותה העיר) ובקיאין בדין (שו"ע סי"ח) וכן מנהג הספרדים, וי"א שכותבין פרוזבול בכל בי"ד ואפי' בג' הדיוטות (רמ"א שם וד"א פ"ט סקפ"ח) וכן מנהג האשכנזים, ומ"מ צריך ג' ת"ח היודעים ומבינים את ענין הפרוזבול (הגרש"ה ואזנר זצ"ל), **והגאב"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל הורה לי דיש להרב לעשות בי"ד לענין פרוזבול ולצרף שני ת"ח.**

כו. אם המלווה אשכנזי והלווה ספרדי ועשה המלווה פרוזבול בפני ג' הדיוטות י"א דרשאי הלווה שלא לפרעו שהרי לדעת המחבר אין זה פרוזבול, ומ"מ רשאי המלווה ליטול מן הלווה את החוב ולא להודיעו שאינו חייב לפרוע (הגר"ד לנדו שליט"א, וכן שמעתי מהגר"נ קרליץ זצ"ל), וי"א דאין שמיטה משמטת בכה"ג וחייב לפרעו (הגרא"י שטיינמן זצ"ל, וטעמו דכיון שכן הוא המנהג אצל בני אשכנז הרי זה מוסכם גם על בני ספרד והו"ל כאילו התנה המלווה ע"מ שלא תשמטני בשביעית, וכמשי"כ בשו"ת הרא"ש כלל ס"ד סי' ד' לענין שמיטת כספים בחו"ל, דכיון שכבר פשט המנהג שלא להשמיט כלל והכל יודעים מזה הו"ל כאילו התנה המלווה ע"מ שלא תשמטני בשביעית, ועד"ז כתב המנחת שלמה בשביעית פ"י מ"ג שאם עשה פרוזבול ואח"כ בא המשיח כיון שנהגו הכל לעשות פרוזבול הו"ל כאילו התנה בתחילת ההלוואה בתנאי שיועיל פרוזבול).

כז. **נוהגים** לכתוב פרוזובול גם **בלילה** (מהריק"ש סל"א והאו"ש פ"ט הי"ח מסתפק בזה, והגר"ן קרליץ זצ"ל עשה בבי"ד פרוזובול בלילה להגראי"ל שטיינמן זצ"ל), ובזמן בין השמשות יש לכתוב תאריך של אתמול (קוני דעת משפט).

עריכת פרוזובול

כת. כך עורכים פרוזובול: המלוה מגיע לבי"ד לפני תום שנת השמיטה והדיינים יושבים והוא עומד (כדין מעשה בי"ד ע"י חו"מ סי"ז ס"א וסי"ג וכן הקפיד החזו"א לנהוג כן בשעה שערך פרוזובול), ואומר להם **"מוסרני לכם הדיינים פה שכל חוב שיש לי בין בשטר בין בע"פ שאגבנו כל זמן שארצה" וצריך להזהר שישמעו זאת כל שלושת הדיינים, ואח"כ הדיינים חותמים ומאשרים את הפרוזובול, וחובה לכתוב התאריך, ולא להניח שורה ריקה אלא צריך להעביר פס, ושלא לכתוב חוץ לשורה** (ע"י סמ"ע סי"ז סקל"א ודרך אמונה פ"ט סקצ"ב).

כט. יש אומרים שיש לשמור את שטר הפרוזובול עד כניסת ר"ה של שמינית וצריך לחוש לכך (ע"י דרך אמונה פ"ט סקל"ב, והורה רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל שנכון לשמור הפרוזובול עד שאחרון הלווים שלוו לפני שמינית ישלם חובו, ונהג הגר"ח קניבסקי זצ"ל לשמור הפרוזובול אפילו כמה שנים אחרי סוף השביעית, ע"י בזה בס' שיח השמיטה בהגה' אות רי"ד).

ל. מי שאין בידו לעשות פרוזובול או שהלוח הלואות לאחר שעשה הפרוזובול, יאמר בפני שנים "אני מאריך את זמן הפרעון של כל החובות שחייבין לי עד ג' תשרי של השנה השמינית" ואין שביעית משמטת חובות אלו (משנת הגר"ש, וע"י אילת השחר גיטין ל"ו ע"ב שמביא בשם ח"א דאין יכול המלוה להאריך את זמן ההלואה בע"כ של הלוח, וכתב ע"ז האילה"ש דאה"נ רשאי הלוח להתנגד להארכת הזמן אבל רק אם חפץ לפרוע בזמן אך אם הגיע זמן הפרעון ואינו פורע אין לו זכות במצב זה להתנגד להארכת הזמן כיון שהוא חייב לפרוע וחלק מחובתו היא לקבל את הארכת הזמן כדי שלא יהיה במצב של חייב ואינו פורע ולכן גובר כח המלוה על הלוח, וע"י בד"א פ"ט ה"ט"ז שהוכיח שאין יכול המלוה להאריך את הזמן וכ"כ בחו"ב ריש מכות).

לא. אם האריך את זמן הפרעון לראש השנה של שמינית כיון שאין יכול לפרעו בראש השנה וחל עליו חובה לפרוע בער"ה בשביל שיהיה פרוע בר"ה, אי"כ יש עליו אפשרות נגישה בער"ה ומשפט (קוני דעת משפט עפ"י שו"ע חו"מ סי' ע"ג סי"ז דהנשבע לפרוע ביום פלוני ונמצא שהוא יום השבת חייב לפרעו קודם וכופין בי"ד את הלוח שיפרע קודם שבת).

לב. מי שלוח מאדם שאינו שומר תורה ומצוות וסביר להניח שלא עשה פרוזובול או שעבד אצלו בעל מלאכה שלא עשה פרוזובול, ישתדל הלוח לפרוע חובו לפני תום שנת השמיטה כדי שלא יכשל המלוה מחמתו באיסור דלא יגוש כאשר יתבע ממנו את החוב בשנה השמינית, ואם לא פרע לו את החוב בשנת השמיטה יקדים לשלם את החוב בשנה השמינית מיד בצום גדליה קודם שיתבענו ויעבור על לאו דלא יגוש, ויאמר למלוה שנותן לו את הכסף בתורת מתנה (שערי שמיטה פ"ה).

לג. ראוי לא לקבל צ'ק מיד לאחר ראש השנה של שמינית ממי שאינו שומר תורה ומצוות שלא עשה פרוזובול, משום שצ'ק הוא הוראה לבנק לגבות את כספו של בעל הצ'ק מחשבונו בבנק שנשטם בשביעית ומקבל הצ'ק הוא שלוחו של המלוה לעבור באיסור לא יגוש, ואם כבר קיבל צ'ק ממנו או שהוא סוחר שמוכר וקונה תמורת צ'קים לא יגבה את הצ'קים מיד אלא לאחר זמן שאז מסתבר שהופקד כסף חדש בבנק בשמינית או שיגש למנהל הבנק ויאמר משטמ אני והמנהל יאמר לו אף על פי כן (הגר"ן קרליץ זצ"ל וע"י חוט שני סוף פ"ט מהל' שמיטה).

לד. המחזיר חוב שעברה עליו שביעית רוח חכמים נוחה הימנו, וצריך המלוה לומר "משטמ אני וכבר נפטרת מחובי", אמר לו הלוח "אף על פי כן רצוני שתקבל" יקבל ממנו, ואל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא במתנה אני נותן לך (רמב"ם פ"ט הכ"ח שו"ע שם סל"ו), ומ"מ אי"צ המלוה לתת מעשר כספים ממה שקיבל דאין זה מתנה גמורה דבשמיטת כספים לא פקע החוב לגמרי אלא שחל על החוב דיני שמיטה לענין שהמלוה אינו יכול לתבעו ושהלוח אי"צ לפרעו (חי' רבי נחום גיטין דל"ז ע"ב אות סק"י"ב ואילת השחר גיטין דף ל"ז ע"ב ד"ה ותלי ליה, ועד"ז במנחת שלמה שביעית פ"י מ"ח).

עשה פרוזובול ובא משיח

לה. יש אומרים שאין תקנת פרוזובול אלא בשמיטת כספים בזמן הזה שהיא מדרבנן אבל בזמן ששמיטת כספים מן התורה אין פרוזובול מועיל כלל (רמב"ם שם ה"ט"ז), ויש חולקין דגם בזמן שמיטה של תורה מועיל פרוזובול (הראב"ד בהשגות שם), ונפק"מ בזה אם עשה פרוזובול ואח"כ בא המשיח דלהרמב"ם אין מועיל פרוזובול אחר שנעשית שמיטה דאורייתא, ולהראב"ד שפיר מועיל הפרוזובול (מנחת שלמה שביעית פ"י מ"ג), ושאלתי למו"ר מרן רבינו הגראי"ל שטיינמן זצ"ל לדעת הרמב"ם שלא מועיל פרוזובול אלא לשמיטת כספים דרבנן אבל כשיבנה ביהמ"ק במהרה ויחזור דין שמיטת כספים להיות מה"ת לא יועיל פרוזובול, האם מה שאנו מלווים וסומכים על פרוזובול אינו סותר למה שאנו מתפללים ומייחלים לביאת המשיח? והשיב מרן זצ"ל הכל שוה כדי שהמשיח יבוא, וחזר ואמר: שוה להפסיד כל כסף שבעולם העיקר שהמשיח יבוא.

כתב בספר מראה הגדול וז"ל: מה ששנינו שעבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, היינו בשאר שנים, אבל בשנת השמיטה כיון שמקיים מצות השמיטה כתקנה ומשטמ חובות חברו, גם ה' לא ימנע טוב, ומכפר לו גם עבירות שבין אדם לחברו בלא רצוי, מדה כנגד מדה (שדי חמד מערכת יום הכיפורים ס"ב אות י"ד).